

دکان خود به کارگماشت. اما صابر که به شعر و شاعری علاقه‌ای بیش‌تر نشان می‌داد تا کسب و کار، همواره از سوی پدر سرزنش نکوهش می‌شد. این مسئله به ناسازگاری میان آن دو انجامید، تا جایی که پدرش دفتر شعر او را پاره کرد. اما بعدها که دید پسرش شیفته شعر است و آن را بسیار جدی پی می‌گیرد، دیگر مانع او نشد. با این همه، صابر تا بیست و دو سالگی به دنبال کار و پیشه‌ای نرفت و بیش‌تر وقتش را به خواندن و سرودن شعر گذراند. صابر پیش از این، به سبب اختلاف با پدرش، بر آن بود همراه کاروانی به خراسان برود، اما چون پدرش خبردار شد، بازش گرداند. از آن‌جا که دوره جوانی صابر در محیطی کوچک و پر از خرافات و موهومات گذشت، پیشرفت او در این دوره تا حدودی دچار رکود شد. او در این دوره، در شهر کوچک شماخی، به سبب نوحه‌خوانی و مرثیه‌سرایی در ماه‌های محرم و صفر و نیز خوش صحبتی و حاضر جوابی، نزد پدر و معاریف شهر، محبوبیتی دست و پا کرد و بیش‌تر در کانون توجه سید عظیم شروانی قرار گرفت. صابر همچنین نظیره‌هایی بر پاره‌ای از غزلیات سید عظیم نوشت. وی در ۱۳۰۱ ق/ ۱۸۸۴ م به قصد

صابر (sā.ber)، میرزا علی اکبر طاهرزاده فرزند زین‌العابدین، شماخی ۱۲۷۸/۱۸۶۲ - همان‌جا ۱۳۲۹ ق/ ۱۹۱۱ م، شاعر، نویسنده، متفکر، انقلابی و طنزپرداز آذربایجانی. در خانواده‌ای مذهبی زاده شد و پرورش یافت. پدرش پیشه بقالی داشت. صابر در هشت سالگی به مکتب رفت و در دوازده سالگی به مدرسه‌ای (یکی از آموزشگاه‌های جدید) که انجمن ایالتی باکو تأسیس کرده بود، وارد شد. در آن زمان سید عظیم شروانی (۱۸۳۵ - ۱۸۸۵ م)، آموزگار زبان‌های فارسی، ترکی و عربی این مدرسه بود. سید عظیم در شناخت و پرورش توانایی‌های ادبی صابر نقش مؤثر داشت و صابر متأثر از آموزش‌های وی به سرودن شعر و ترجمه اشعار فارسی علاقه‌مند شد و نخستین ترجمه او قطعه‌ای از یک حکایت منظوم گلستان بود. صابر که از جوانی به سرودن شعر روی آورده بود، اشعار نظامی گنجوی (ح ۵۳۵ - ح ۶۱۴ ق) و فضولی بغدادی (- ۹۶۳ ق) را از بر داشت و برخی از شعرهای فارسی را به زبان ترکی آذری بزمی‌گرداند. پس از دو سال که خواندن و نوشتن فارسی و ترکی را به‌خوبی فراگرفت، پدرش او را از ادامه تحصیل باز داشت و در

195 ЕКИМ 1993

Alimləri gətirib

Респ. Дөвләт К.Т. Истеһсал-Техники Тәминат Комитәсинин шө'бәси, электрик шөбәкәси вә с. вар. Бакы—Йерван д.ј. вә Әли Бајрамлы—Зәнқилан автомобил јолу С.р. эразисиндән кечир. **Мәдәни гурумулуг вә сәһијә.** 8 мәктәбәгәдәр мүәссисәдә 310 ушағ тәрбијә олунур. 13 сәккизиллик, 24 орта мәктәбдә (о чүмләдән бир гијаби) вә орта кәнд техники пешә мәктәбиндә 18,5 мин шакирд тәһсил алыр (1982/83). Муған мелдосајија тәчрүбә ст. (1914 илдән), мәркәзләшдирилмиш китапхана (51 филиалы илә), 6 мәдәнијјәт еви, 32 клуб, 22 киногургу фәалијјәт кәстәри (1983). АКП Саатлы РК вә Р-н ХДС-нин органы «Дөнүш» газети 1954 илдән (1962 иләдәк «Муған памбыгысы») чыхыр. Јерли радио верилишләри редаксиясы 1966 илдә јарадылмышдыр. Р-ндә телевизија верилишләринә бахылыр.

Р-ндә 250 чарпајылығ 8 хәстәхана, 19 фелдшер-мама мәнтәгәси, санитарја-эпидемиоложи ст., 93 һәким, 222 орта тибб ишчиси вар (1983).

СААТЛЫЛАР—азәрб.-ларын этнокеңезиндә иштирак етмиш түрkdилли тајфа. Етноним 14 әсрин сонунда Чухур Сә'д эразисиндә јаранмышдыр. Әввәлләр Арпаचाјын ашағы ахары вә Аразын сағ сәһилиндә јашајан С.-ын хәјли һиссәси 15 әсрин 30-чу илләриндән гоншу эразиләрә кәчдү. С.-ын бир гисми ајрымларә гарышарағ Газах зонасында мәскунлашды. 1795—98 илләрдә С.-ын бир һиссәси Гарабаға кәчдү. Еһтимал ки, Саатлы ш.-нин вә Саатлы к.-нин (Бәрдә р-ну) алы С.-ла әләгәрддыр (бах һәмчинин Сә'дуллар). **САБАНҮЈ** (бә'зи түрkdилли халғларда «сабан»—«котан»+«туј»—«тој» сөзүндәнدير) —Казан татарлары вә башгырдлар арасында кәниш јайылмыш халғ бајрамы. Јаз тарла ишләринин башланғычы олан С. торпағын шумланмасындан сәпинәдәк давам едирди. Коллектив шәкилдә гејд едилән С. күнүндә етнгадә көрә кәләчәк бол мәһсулун әсасы тојулурду. Совет һакимијјәти илләриндә бу мәрәсим тәкчә татарларын дејил, Тат.МССР-дә јашајан бүтүн халғларын өмәк бајрамына чеврилmişдир. С. јаз тарла ишләринин јекунлашдырылмасындан сонра гејд едилди.

Әд.: Ка ша ф у т д и н о в Р. Г. Народные (общественные и семейные) праздники казанских татар, Казань, 1969; Уразманова Р. К., Сабантуй (Традиции и современность). Тезисы докладов на сессии, посвященной итогам полевых этнографических и антропологических исследований в 1974—1975 гг., Душанбе, 1976

САБАҺ (Sabah)—Малајзијадә штат. Калимантан а.-нын шм.-ындадыр. Индонезија илә һәмсәрһәддир. Саһ. 76,1 мин км². Әһ. 655,3 мин (1970). Инз.М. Кота-Кинабалу, әсас порту Сандакандыр. Әразинин чох һиссәси дағлардыр. Субекваториал мөшәләр вар. Каучуклу биткиләр, һиндгозу вә зейтун палмасы, һәмчинин какао, гаһвә вә с. бечәрилди. Әсас әрзағ биткиси чәлтикиди. Балығ овланыр. Мешә тәсәрруфаты мүһүм әһәмијјәтә маликиди. Тахташалбан һазырлајан вә к.т. мәһсулларыны илкүн е'мал едән мүәссисәләр вар. Дәниз портлары Сандакан, Тавао, Кота-Кинабалу, Лабуан, Каучук, мешә матерналлары, һиндгозу вә палма јағы, балығ ихрач олунур. Туризм инкишаф етмишдир.

САБАҺ ӘС-СӘЛИМ ӘС-САБАҺ (صباح الاله الصباح) (1913, әл-Кувейт—31.12.1977, орада)—Кувейт дәвләт һакими. Сабаһ сулаләсиндәнدير (18 әсрин орталарындан Кувейтдә һакимијјәтдәдиләр). 1962 илдән вәлиһәд е'лан едилмишди. 1961—63 илләрдә баш назирин мұавини вә харичи ишләр назирин, 1963—65 илләрдә баш назир олмушдыр. 1965—77 илләрдә Кувейтин әмири иди. **САБАҺКУЛУ** (Tagetes)—мүрәккәб-чичәклиләр фәсиләсиндән битки чинси. һүнд. 70—80 см олур. Бирилик вә ја чохиллик отлардыр. Јарпағлары ләләкварыдыр. Сары, нарынчы, түндгонуру чичәклиләр сәбәтчикдә топланмышдыр. Шимали вә Чәнуби Америкада 35-дән чох, ССРИ-дә 3, о чүмләдән Азәрб.ССР-дә 2 нөвү мә'лумдыр. Күлчүлүкдә кәниш истифадә олунур. С. бојағ биткисидир. Шаһали С. Мексикада чох јайылдығындан буна Мексика С. дә дејирләр.

САБИЛЕ—Лат.ССР-дә шәһәр. Абава чаы сәһилиндәдилди. Јейинти вә јүнкүл сәнајеси вар. 13 әсрдән мә'лумдыр.

САБИР (Мирзә Әләкбәр Зейналаддин оглу Таһирзәдәнин тәхәллүсү) (30.5.1862, Шамаһы—12.7.1911, Шамаһы)—Азәрб. шаири, ингилабчы сатирик, мүтәфәккыр, ичтимаи һаким, мұәллим. Хырда алверчи аиләсиндә доғулмушдыр. Бир нечә ил моллаханадә, сонра исә С. Ә. Ширванинин үсуличәдид мәктәбиндә охумушдыр. 8 јашында орудлуг әләһинә кичик шә'р јазмыш, һәдә мәктәбли икән Сә'дидән тәрчүмәләр етмишди. Атасы онун руһани, јахуд дүқанчы олмасыны истәсәдә, кәнчин јарадычылығ һәвәсини елдүрә билмирди. Оғлунун гәтијјәтини көрән ата онун шә'р јазмасына даһа манә олмамышдыр.

Јарадычылығынын илк дөврүндә С., бә'зи јумористик вә сатирик парчалар истисна едиләрсә, әсәсән, мәдһијә, нөһбә, мәрсијә јазырды. Бир мүддәт Ашгабад, Бухара, Сәмәргәнд, Мәрв, Сәбзәвар, Хорасан шәһәрләриндә јашајыб, өзбәк вә түркмән зијалылары илә јахындан таныш олмасы, һәјат мушаһидәләринин, билик вә мә'lуматыны зәнқинләшдирмәси, 19 әсрин ахыры вә 20 әсрин илк илләриндә Ф. Көчәрли, А. Сәһһәт, С. М. Гәнһизәдә вә б. илә достлугу, габагчыл ичтимаи идејаларын тә'сири онун јарадычылығ инкишафына көмәк етмишди. Маарифпәрвәрлик руһунда јазылмыш илк шә'ри 1903 илдә «Шәргһи-Рус» гәзетиндә чап олунмушдыр.

С.-ин ингилабчы шаир кими јетишмәсиндә Русијадә 1905—07 илләр ингилабынын һәлсәдичи ролу олмушдыр. Машһур «Бейнаһмиләл» (1905) шә'ри шаири халғлар достлугунун тәблиғатчысы кими танытмадан әләвә, онун реализм, тәрәгги вә демократија урунда мұбаризә јолуна дүшдүјүнү кәстәрән манифест руһлу әсәр иди. О замандан С. «Һәјат», «Иршад», «Зәнбур», «Дәбистан», «Һәгигәт» вә с. мәтбуат органларында шә'р вә мәғаләләр чап етдиришди. «Молла Нәсрәддин» журналында иштиракы (1906—11) С. јарадычылығынын ән јеткин, һәмсул-

дар дөврүдүр. Ч. Мәмһәдгулузадә илә јарадычылығ вә мәсләк достлугу С. үчүн чох фәјдалы олмушдыр. Онлар Азәрб. әдәбијјатыны зәнқинләшдирән бир сыра гијмәтли әсәри («Нижә мән дәрсдән гаҷдым», «Ахундла кешинин вәди» вә с. фелјетонлар) биркә јазмышлар. «Молла Нәсрәддин» журналында шаири «Һопһоп», «Ағлар күләјән», «Әбунаср Шейбани», «Бојнубурут», «Севдәји» вә с. кизли имзаларла сатирик шә'рләри чап олунмушдыр. Әсәрләринин кәскин ифшәәдичи мәзмунуна көрә иртичачылар шаирә шиддәтли һүчүмлар едирдиләр. 1908 илдә С. мұәллимлик һүгугу алыб, Шамаһыда јени үсулда «Үмид» мәктәбини ачды. Ләкин кәһнәпәрәстләрнин фитнә-фесады нәтичәсиндә бир илдән сонра мәктәби бағлајыб, 1910 илдә Бакыја кәчдү. Бурада «Газә һәјат» вә «Һәгигәт» гәзәтләри редаксияларында корректор ишләмиш, «Нәшри-маариф» чәмијјәтинин Балахана мәктәбиндә дәрс демишди. Пролетар Бакысы, ингилабчыларла әләгә шаири дүнјакөрүшүндәки мүтәрәгги хүсусијјәтләри даһа да гүвәтләндирмишди.

С. Азәрб. әдәбијјаты, ичтимаи вә бәдии фикринин ән бөјүк сималарындандыр. О, Азәрб. әдәбијјатында тәңгид реализмин гүдрәтли нумәјәндәси, Азәрб. сатирик пәезијјасына ингилаби маһијјәт вәрен новатор шаирди. һуманизм вә азатлығ идејалары С. реализминин чаныдыр. Ч. Мәмһәдгулузадә вә б. моллаһәсәрәддинчиләрдә бирликдә С. фәһлә һәрәкәти вә болшевиизм идејаларындан руһланарағ, мұбариз руһлу әсәрләр јазмыш, Азәрб. әдәбијјаты вә мәтбуатында ингилаби-демократик мејләрнин мөһкәмләнмәсинә чидди тә'сир кәстәрмишди. С. сатирасы илә Салтыков-Шедрин, Некрасов, Беранже, Һејнә, Јәғма вә Тукајын реалист сатирасы арасында идеја вә мәгсәд јахынлығы вардыр. Шаир зоракчылығы, әдәләтсизлик вә чәһаләти, чәризм, капиталист вә мүлкәдарлары, фырылдагчы дин һакимләринин, муһафизәкар, мүртәгчә зијалылары, Шәргһи мүстәбид һөкмдарларыны амансыз тәңгид әтәшинә тутмуш, Бакыханов, Закир вә С. Ә. Ширвани кими сәләфләринин ән'әнәләрини инкишаф етдирәрак, сатирик Азәрб. пәезијјасыны јени, јүксәк мәрһәләјә галдырмышдыр.

С. мүлкәдар-буржуа мәфкурасинин јаймаға чалышан мүртәгчә романтизмин, дини-схоластик вә формалист шә'рин әләһинә ардыңыл мұбаризә апарыр, халғ мәнәфәјинә хәјанәт, истисмарчыларә исә јалтаглығ едән јазычылары «әхлағсыз» адаландырды. О, һәгиги сәнәткар үчүн вәтәнпәрвәрлији, хәлгилији, «әсрин ајнасы» олмағы мугәддәс вәзифә сајырды. Реализм принципляринин мүдәфиә едән С. шаири мугәддәс вәзифәсини «писи пис, әсрини әјри, дүзү һәмвар» јазмағда көрүрду. Шаири әдәби тәңгид вә естетик көрүшләри «Нә јазым?», «Атмыш ингаби-һүсүн...», «Еј алны ај...» кими шә'рләриндә әкс олунмушдыр.

С. реализми Русијадә 1905—07 илләр ингилабы вә иртича дөврүндәки ичтимаи һәјаты, Јахын вә Орта Шәргһдә баш вермиш мұһүм һадисәләри чанлы бәдии дөһһәләрдә әкс етдирир. Бу реализм бөјүк бәдии үнүмдләшдирмә гүвәсинә маликиди. Шаири јарадычы сатирик типләр мүхтәлиф ичтимаи зүмрәләр, онларын тарихи инкишафда

300 bin idi. Ülkede çalışma gücüne sahip 155 milyon insanın olduğu dikkate alınırsa, Sovyetler Birliğinde şimdilik 4.5 milyon işsiz olduğu ortaya çıkıyor.

İşsizliği çürümekte olan kapitalizmin bir tezahürü olarak tarif eden sosyalist ve komünist ideologlar, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerdeki işsizliği acaba sosyalizmin güçlenmesiyle mi izah edecekler?

KAYNAKLAR

- 1 — Sosialistçeskaya İndustriya 25, 26, 27, 28, 29 Mart 1987.
- 2 — Sovetskaya Kultura 1.4.1986
- 3 — Kommunist/1987.
- 4 — Novi Mir 1987/6.
- 5 — Sovet Kendi 23.4.1987.
- 6 — Azerbaycan Gençleri 4.9.1987.
- 7 — Sovet Türkmenistanı 25.5.1987.
- 8 — Kommunist Özbekistana 1986/7.
- 9 — Muasır Merhalede Demografiya Siyaseti, 1986/Baku.
- 10 — Azerbaycan Edebiyyat Tarihi— Cilt 2, Baku/1960.

21 TEMMUZ 1993

MİRZE ELEKBER SÂBİR ve HOPHOPNÂME'Sİ

Arş. Grv. Zeki KAYMAZ

"Kim ki insanı sever aşık-ı hürriyet olur
Beli, hürriyet olan yırde de insanlık olur"
Sâbir

I. Hayatı

"Hophop" adı altında yazdığı şiirleriyle Azerbaycan, İran, Afganistan, Kafkasya ve Orta Asya'da tanınan ve sevilen bir şâir olan Mirze Elekber Sâbir, (Anadolu ağzında Mirza Ali Ekber Sabir) 30 Mayıs 1862'de Kafkasya'nın Şamahı şehrinde doğdu. Babası Meşhedî Zeynelâbidin, annesi Saltanat Hanım'dır. Son derece dindar olan âilesi, Sâbir'i sekiz yaşına gelince "Molla Mektebi"ne verir. Birkaç yıl sonra, aynı zamanda bir şâir olan Seyyid Azîm Şîrvânî'nin "Usûl-i Cedîd" mektebine gider. Seyyid Azîm, Sâbir'deki şâirlik kaabiliyetini keşfetmiş, ona Türkçe şiirler okutarak ve Farsça tercümelemler yaptırarak kaabiliyetinin daha da gelişmesini sağlamıştır. Sâbir'in babası önceleri oğlunun şiirle uğraşmasına mâni olur, fakat oğlunun evden kaçmağa teşebbüs etmesi üzerine onu serbest bırakır. Şiir yazmakta kendini serbest hisseden Sâbir, yazdığı şiirleriyle kısa zamanda Şamahı'da tanınır, âlimler ve şehrin önde gelenlerinin sevgisini kazanır. Sâbir, 1882'de Semerkand, Buhara, Horasan, Sebzvâr, Nişâbur, Hemedân şehirlerine seyahate çıkar. Şamahı'ya döndükten sonra evlenir. Âilesini, sabun yapıp satarak geçindirmektedir. 1905'ten sonra Tiflis ve Bakû'da Türkçe çıkan gazete ve mecmuâlara şiirlerini gönderir. Tiflis'te çıkan Molla Nasreddin gazetesinde "Hophop" adıyla yazdığı şiirleri, şöhretinin Azerbaycan hudutlarını aşır, Orta Asya'ya, İran'a ve Anadolu'ya yayılmasını sağlar. Şiirlerindeki acı istihza ve tenkitler sebebiyle Şamahı'dan ayrılmak zorunda kalan şâir, Balahanı'ya gidip öğretmenliğe başlar. 1910 yılının sonlarında maddî ve manevî sıkıntılar neticesinde sıhhati bozulur. Şamahı'ya geri döner. 12 Temmuz 1911'de Şamahı'da vefat eder.

Abd al-Laṭīf Ibrāhīm ‘Alī, *Silsilat al-wathā’iq al-ta’rikhiyya al-kawmiyya. madjmu‘at al-wathā’iq al-mamlūkiyya*, in *Madjallat kulliyat al-adāb—Djāmi‘at al-Kāhira*, xviii/2 (Dec. 1956), 183-250; R. Mantran, *Istanbul*, Paris 1962; G. Goodwin, *A history of Ottoman architecture*, London 1971; W. Betsch, *The fountains of Fez*, in *AARP*, xii (Dec. 1977), 33-46; A. Raymond, *Les fontaines publiques (Sabīl) du Caire à l’époque ottomane (1517-1798)*, in *AA*, xv (1979), 235-91; M.M. Amīn, *al-Awkāf wa ‘l-ḥayāt al-iḍṭimā‘iyya fi Miṣr (648-923/1250-1517)*, Cairo 1980; J.M. Rogers, *Innovation and continuity in Islamic urbanism*, in I. Sarageldin and S. el-Sadek (eds.), *The Arab city—its character and Islamic cultural heritage*, Medina (Arab Urban Development Institute) 1982, 53-9; Ph. Speiser, *Restaurierungsarbeiten in der islamischen Altstadt Kairos*, in *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts Abteilung Kairo*, xxxviii (1982), 363-78; M.M. Amīn and L.A. Ibrāhīm, *al-Muṣṭalahāt al-mi‘māriyya fi ‘l-wathā’iq al-mamlūkiyya*, Cairo 1990; M.H. al-Ḥusaynī, *al-Asbila ‘l-‘uṭhmāniyya bi-madīnat al-Kāhira (1517-1798)*, Cairo n.d.; S. Eyice, *IA*, art. *Çeyme* (incs. extensive bibl., mainly for Istanbul). See also H. İnalçik, art. *ISTANBUL*.

(DORIS BEHRENS-ABOUSEIF)

ŞĀBİR B. ISMĀ‘İL AL-TIRMIDHĪ, *Shihāb al-Dīn*, usually known as **ADĪB ŞĀBİR** a Persian poet of the first half of the 6th/12th century.

His *dīwān*, which has been published twice (ed. ‘Alī Kawīm, Tehran 1331 *Sh.*/1952-3, and ed. M.‘A. Nāshih, Tehran 1343 *Sh.*/1964), consists almost entirely of panegyrics praising the Salḍjūk sultan Sandjār (511-52/1118-57), the Khwārazmshāh Atsīz (521-68/1127-72) and various persons at their respective courts, in particular Sandjār’s *ra’īs-i Khurāsān*, Madjd al-Dīn ‘Alī b. Dja‘far al-Musawī, the poet’s principal patron. The rivalry between his two royal masters was the cause of his undoing. Djuwaynī says that Şābir, whom Sandjār had sent to Khwārazm with a message for Atsīz, discovered that the Khwārazmshāh had dispatched two men—Djuwaynī says that they were *matahida* (i.e. Ismā‘īlis)—to assassinate the sultan. Şābir sent a secret message warning Sandjār of the plot and giving a description of the assassins, but Atsīz somehow found out about it and had Şābir drowned in the Oxus. Although Djuwaynī does not give the precise date of this incident, he does seem to imply that it was at some time between 538/1142-3 and 542/1147-8. Dawlatshāh (followed by others) repeats Djuwaynī’s story, but gives the date of Şābir’s death as 546/1151-2, which seems too late.

The most noticeable feature of Şābir’s poetry is his dexterous use of artificial devices. ‘Awfī singles out a contrived poem dedicated to Madjd al-Dīn in which Şābir uses the words *sarw* (cypress) and *yākūl* (hyacinth) in every verse of the first (amatory) section and then the words *āftāb* (sun) and *āsmān* (heaven) in every verse of the second (panegyric) section. He also composed not one, but several long poems in which every verse enumerates three things (“one thing is A, a second is B, a third is C”) in its second *miṣrā‘*, or again, a *qaṣida* in which he does without the letter *alif*. It was for this sort of thing that he won the admiration of his contemporaries, for example that of the now much more famous Anwarī [q.v.], who says in one of his verses: ‘At least I am as good as Sanā‘ī, even if I am not like Şābir’.

Bibliography: ‘Awfī, *Lubāb* ii, 117-25; Djuwaynī ii, 8; Dawlatshāh, 92-3; Browne, *LHP*, ii, 333-5; S. Nafīsī, *Adīb Şābir-i Tirmidhī*, in *Armaghān*, iv (1920), 230-45, 294-306; Storey-de Blois, v, no. 276.

(F.C. DE BLOIS)

ŞĀBİR, MĪRZĀ ‘ALĪ AKBAR (b. 1862 in *Shemākha*, d. 1911 in *Bākū*), Azerbaijani satirical poet and journalist.

After the First Russian Revolution of 1905, a humorous and satirical literature grew up in Russian *Ādharbaydjan*, seen especially in the weekly journal *Mollā Naṣreddīn* founded at Tiflis in 1906 by Djelāl Mehmed Kūlī-zāde [see *DJARĪDA*. iv], which attacked the old literary forms, backwardness in education and religious fanaticism, achieving a circulation also in Turkey and Persian *Ādharbaydjan*. One of the writers in it was Şābir (who also sometimes used the pen-name *Aghalar Güleyen*, “he who laughs”), the most effective of the satirists on contemporary culture and political events, attacking *inter alia* both the Ottoman and *Kādjar* monarchies. After his death, his satirical poetry was collected in *Hop-hop-nāme* (*Bākū* 1912, repr. several times later).

Bibliography: Collected poetry in *Shi‘irler madjmu‘asi*, *Bākū* 1923, and subsequently in Cyrillic script in Moscow, Leningrad and *Bākū*. Of studies, see Ahmet Caferoğlu, in *PTF*, ii, 679-81, 690-6, 698, with specific studies on the poet noted in the bibl. there; J. Průšek (ed.), *Dict. of oriental literatures*. iii. *West Asia and North Africa*, London 1974, 163.

(ED.)

SAB‘IYYA, “Seveners”, a designation for those *Shi‘ī* sects which recognise a series of seven Imāms. Unlike the name *Ithnā ‘ashariyya* or “Twelvers” the term *Sab‘iyya* does not occur in mediaeval Arabic texts; it seems to have been coined by modern scholars by analogy with the first term. The name is often used to designate the *Ismā‘īliyya* [q.v.], but this is not correct, because neither the *Bohora* nor the *Khōdja* *Ismā‘īlis* count seven Imāms. The term can be applied only to the earliest stage of the development of the *Ismā‘īlī* sect, during which the *Ismā‘īlī* propaganda proclaimed a line of seven Imāms, starting with al-Ḥasan b. ‘Alī b. Abī Ṭālib, and ending with Muḥammad b. Ismā‘īl b. Dja‘far al-Ṣādiq whose return as the *Mahdī* was expected. The unity of the *Ismā‘īlī* movement was broken by the schism of the year 286/899 when the leader of *da‘wa*, the future *Fātimid* caliph al-Mahdī, claimed the ranks of *imām* and *mahdī*. His claim was rejected by the communities in ‘Irāk and al-Baḥrayn, which clung to the original doctrine, so that only these so-called *Carmathian* or “*Ḳarmaṭī*” communities preserved the old belief in a series of seven Imāms, whereas the “*Fātimī*” branch of the movement continued the line of Imāms beyond the seventh one; the actual leader of the *Khōdja* branch of *Ismā‘īlism*, *Āghā Khān* IV, is considered to be the 49th Imām. Given the inaccuracy of the artificial term, the name “Seveners” should best be avoided altogether.

Bibliography: See those for *BOHORĀS*; *ISMĀ‘ĪLIYYA*; *ḲARMAṬĪ*; *KHŌDJA*. (H. HALM)

SABK-I, HINDĪ (P.), the Indian style, is the third term of a classification of Persian literature into three stylistic periods. The other terms, *sabk-i Khurāsānī* (initially also called *sabk-i Turkistānī*) and *sabk-i ‘Irākī*, refer respectively to the eastern and the western parts of mediaeval Persia. The assumption underlying this geographical terminology is that the shifts of the centre of literary activity from one area to another, which took place repeatedly since the 4th/10th century, were paralleled by a stylistic development, especially in poetry. Broadly speaking, this amounted to a gradual change from the rather simple and harmonious poetical idiom of earlier times to a much more intricate manner of writing, often qualified as “baroque” [see further *ĪRĀN*. vii.

D 2 OCAK 1995

Sabir Mirza A.

İlek Ahmed Paşa adına yazdığı İsağoci'den *Şerh-i Tasavvurât* adlı bir eseri daha vardır.

Kay.: AMDŞ, s. 391-392; MN v.129a, 288; NÂFE, 2005, s.341-343; NAZZE,1985, s.248-255; OM 1/48; SE s.129-131; SO 3/186, 4/183; TDEA 7/384; TGDEİS, s.399; TN 2/527(2229); TŞ/G, 2001, s.160; TŞM, 2001, s.293-297; VF 1/531; ZZE,v.16. Necip Fazıl Duru, Sâbir Mehmed, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divân'ının Tenkidli Metni, yyıl, Konya 1994, s. 5-18.
↔N. AÇIK

SABİR, Mirza Ali Ekber Tahirzâde (1862-1911): Azerbaycan şairi. Şirvan'a bağlı Şamahı'da doğdu. İlk öğrenimini medresede yaptı. Ailesi tarafından bir din adamı olarak yetiştirilmek istendi. Çocukluğunda şiire ilgi duymaya başladı. Devrin tanınmış şairlerinden Seyyid Azim* Şirvanî'nin Şamahı'da kurduğu yeni usulde eğitim veren okulda hocasının teşvik ve telkiniyle şiire olan ilgisi gelişti. Aynı zamanda mükemmel Farsça öğrendi. Bu yıllarda daha çok eski tarzda gazel, kaside, mersiye ve na't gibi dinî manzumeler yazdı. 1884'te bir seyahata çıkıp Aşkabat, Semerkant, Merv, Sebzar gibi birçok Batı Türkistan ve İran şehirlerini gezdi, Türk ve İslâm dünyasının durumunu gözlemleyerek anladı. Şamahı'da sabunculuk yaparak ailesini geçimini sağladı. 1908'de girdiği imtihanları başararak ilk ve ortaokullarda öğretmenlik yapmak hakkını kazandı. 1910'da Bakû civarındaki Balahani'da bir yıla yakın öğretmenlik yaptı. Yakalandığı karaciğer hastalığının tedavisi için Tiflis'e gitti. C. Memmedguluzdenin yakın ilgisiyle karşılaştı. Hastalığı ilerlemişti, kurtarılamayarak Şamahı'da vefat etti. Edebî hayatı 1901'de Abbas Sihhat* ile tanıştıktan sonra İran şiiriyle mevcut bildiklerini arttırırken Fransız ve Avrupa şiirini bir kısmı hakkında da bilgilendi. Feridun Bey Köçerli'den etkilenerek modern şiire yöneldi. Siyaset ve toplum konularıyla daha yakından ilgilendi. Toplumun aksak yönlerini şiirlerinde hicvetti. İlk şiiri Tiflis'te çıkan *Şark-ı Rus* gazetesinde yer aldı(1903). Kafkasya'daki Türk-Ermeni çatışmalarını konu alan, her iki tarafı itidale

çağırın, meselenin arkasında büyük devletlerin çıkarı olduğunu belirten "Beynelmilel" adlı şiiri 1905'te *Hayat* gazetesinde çıktı ve çok ilgi uyandırdı. 1906'da Celil Memmedkuluzâde'nin Tiflis'te çıkarmaya başladığı, Sabir'in görüşlerine de çok uyan, *Molla Nasreddin* dergisinde takma adla yayımladığı şiirleri de şairin ününü arttırdı. Ancak bu şiirler cahil din adamlarının, siyasi çevrelerin ve beylerin de nefretine sebep oldu. Avrupa'nın ilimini ve iş ahlakını benimsemiş, yenileşme ve ilerleme taraftarı, samimi bir müslümandı. Bazı yönleriyle Abdullah Tukay ve Mehmet Âkif'e benzer bir çizgide gelişti. Namık Kemal'in etkisinde kaldığı söylenir. Satirik monolog edebî kişiliğinin en belirgin tarafıdır. Türkçülük ve İslâmcılık akımlarından etkilendi. "A. Şirvanlılar", "Kurban Bayramı", "Fahriye" adlı şiirler yazmasına karşılık hiç bir siyasî ideolojiye bağlanmadı. Azerbaycan modern şiirini temelini attı. Alnız Kuzey Azerbaycan'da değil güneyde de İran ve Özbekistan'da da etkili oldu. **Eserleri:** Bazı şiirlerini ölümünden sonra 1924'te Prof. Ali Genceli açıklamalı olarak *Türk Amacı* dergisinde yayımladı. Ünlü *Hophopname* adlı eserinin çeşitli baskıları yapıldı. Mehmed Memmedof *M. E. Sabir Hophopname* adıyla bastırıldı (3 c., Bakû 1962-1965), Prof. A. Mecit Doğru, *Hophopnâme*'nin Türkiye'de basımını sağladı (Ank.1975).

Kay.: TDEA 7/364-366. ↔ M. CUNBUR

SABİR, Zurdun (12.1937-): Çağdaş Uygur hikâyeciliğinin kurucularından ünlü yazar. Gulca nahiyesinin Yeñitam köyünde bir çiftçi ailesinde doğdu. 1957'de Ahmetcan Kasimî Bilim Yurdunda liseyi bitirerek, Kuzey Batı Milliyetler Üniversitesinde Edebiyat Bölümüne başladı. Mezun olunca, öğretmenlik yaptı. Şincañ Halk Neşriyatında edebî editör, Sincañ Uygur Özerk Bölgesi Yazarlar Birliğinde yazar olarak çalıştı. Öğrencilik yıllarında yazmaya başlayan Zurdun Sabir'in bugüne kadar birçok dalda eseri yayımlandı.